

Νικόπολη: εκπαιδευτικό υλικό (παράδειγμα προτεινόμενης μεθοδολογίας για σχολική προσέγγιση του παρελθόντος και μελέτη αρχαιολογικού μνημείου).

Στοχοθεσία / έννοιες-κλειδιά:

- κατανόηση της καθοριστικής σημασίας των πηγών για την ανασύσταση του παρελθόντος
- (αφενός) κατανόηση της ρευστής εικόνας για το παρελθόν που προκύπτει από την επιστημονική αναγωγή διαφορετικών πηγών, (όσο τα παιδιά μελετούν τις πηγές και τα ιστορικά τεκμήρια, συνειδητοποιούν πως αποκλείεται να μάθουν τι ακριβώς έγινε και πώς)
- (αφετέρου) κατανόηση της βεβαιότητας για στοιχεία του παρελθόντος που προκύπτουν από την επιστημονική αναγωγή ιστορικών τεκμηρίων (όσο τα παιδιά μελετούν τις πηγές και τα ιστορικά τεκμήρια, συνειδητοποιούν πως μαθαίνουμε πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία για την εποχή τα οποία επιτρέπουν σοβαρές υποθέσεις για το πώς έγιναν τα πράγματα καθώς και να κατανοήσουμε καλύτερα τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο)
- καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στην ιστορική και την αρχαιολογική έρευνα
- η αξία των αναγωγών (διατύπωση υποθέσεων) στην προσπάθεια μελέτης του παρελθόντος
- κατανόηση της ανθρώπινης διάστασης που ενυπάρχει στα ιστορικά τεκμήρια

(επιλογές που μάλλον εστιάζουν στην καλλιέργεια στάσεων απέναντι στην ιστοριογραφική κουλτούρα. Μήπως άραγε υποβαθμίζουν το γνωστικό περιεχόμενο των μνημείων;)

(σε σύνδεση με τις ενότητες 5 και 7 του Σεμιναρίου **‘Πέρα από την πληροφορία’** για το σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού με στόχο την προσέγγιση του παρελθόντος)

5. Η ψυχολογική δραστηριοποίηση και η διαλεκτική της σύνδεση με τις έννοιες

- Ο αφηγηματικός ιστός (μυθοπλασία)...και η διαλεκτική του σύνδεση με τις έννοιες!
- Ιστορική μυθοπλασία και "ιστοριογραφική" μυθοπλασία ("Χρονομηχανή" και "Μικροί ερευνητές": οι διαφορετικές εκπαιδευτικές στρατηγικές χρήσης της μυθοπλασίας)
Θα αποκαλούσαμε 'ιστορική μυθοπλασία' την μεταφορά των μαθητών σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο (σαν επίσκεψη με μηχανή που ταξιδεύει στο παρελθόν), όπου οι ήρωες συνήθως βιώνουν μια περιπέτεια που επαληθεύει όσα επιστημονικά στοιχεία γνωρίζουμε για την εποχή. Σχεδόν αναπόφευκτα υπεισέρχονται -χάριν αφηγηματικής ελευθερίας- αναχρονισμοί οι οποίοι αναπαράγουν την τρέχουσα κουλτούρα των μαθητών (παραδείγματα κόμικ παρακάτω)
Θα αποκαλούσαμε 'ιστοριογραφική' μυθοπλασία, μια περιπέτεια που βιώνουν σημερινά παιδιά στο παρόν καθώς προσπαθούν να συγκεντρώσουν και να επαληθεύσουν πληροφορίες ή/και κατασκευασμένη μυθοπλασία που αναφέρεται στην υπό μελέτη ιστορική περίοδο (παράδειγμα δραστηριότητας που αναπτύσσεται παρακάτω).
- Σύγκριση τριών τύπων εκπαιδευτικού υλικού για τη Νικόπολη:
  - Ιστοριογραφικό ντοκιμαντέρ (π.χ. ντοκιμαντέρ της Μαρίας Λεωνίδα, 'Από το Άκτιο στην Πρέβεζα' που περιλαμβάνει συνεντεύξεις αρχαιολόγων και ιστορικών, μακέτες και ψηφιακές αναπαραστάσεις των γεγονότων, όπου οι μαθητές παρακολουθούν την προβολή ως μια εμπεριστατωμένη μετωπική παρουσίαση)

- Μυθοπλασία-κόμικς με ήρωες που δρουν στην εποχή αναφοράς:

- Μυθοπλασία με ήρωες που δρουν στο παρόν (παρακάτω δραστηριότητα)

- "Κυνήγι θησαυρού"...και η διαλεκτική του σύνδεση με τις έννοιες!
- "Παιχνίδι ρόλων"...και η διαλεκτική του σύνδεση με τις έννοιες!
- Οι χειροτεχνικές κατασκευές ...και η διαλεκτική τους σύνδεση με τις έννοιες!
- Η παραπομπή των μαθητών σε δραστηριότητες οπτικοακουστικής καταγραφής των ιστορικών τεκμηρίων και οι συνεπαγόμενες αναγωγές στο παρελθόν (τα παιδιά φωτογραφίζουν το μνημείο, το χώρο, τα ιστορικά τεκμήρια, σχετικά εκθέματα σε μουσείο κ.λπ. Επίσης ηχογραφούν-βιντεοσκοπούν συνεντεύξεις προσεγγίσιμων ειδικών και προσπαθούν να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν υποθέσεις).
- Ενσυναίσθηση (vs κριτική θεώρηση του παρελθόντος): μια παιδαγωγικά γόνιμη τακτική (ταυτίζομαι με μια ιστορική προσωπικότητα, προσπαθώ να αισθανθώ πώς ένιωθε κάποιος ανώνυμος της εποχής κ.λπ.) που όμως ενθαρρύνει τη θετικιστική θεώρηση του παρελθόντος και περιθωριοποιεί τους αναγωγικούς συλλογισμούς!

7. Μεθοδολογικές επισημάνσεις για το σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού:

- Πώς απευθυνόμαστε στο δέκτη; (απρόσωπη παράθεση στοιχείων ή ρητορικός προσωπικός διάλογος;)
- "Παιδοκεντρική" προσέγγιση δυσπρόσιτων εννοιών, αντικειμένων, χώρων: αποπλαισίωση και παρεμβάσεις αποδόμησης της ουσίας

(παρουσίαση ιστορικών τεκμηρίων ως ‘παιχνιδιών’, ειδών διακόσμησης, αντικειμένων καθημερινής χρήσης κ.λπ.)

- σεβασμός του τεκμηρίου και ανάδειξη της ουσίας του με όρους φιλικούς προς το παιδί (παράδειγμα κειμένων Πλούταρχου, χάρτης αγωγού υδραγωγείου, στη δραστηριότητα που ακολουθεί)
- Η απλή, εισαγωγική εξοικείωση με χαρακτηριστικά των δυσπρόσιτων εννοιών (εξοικείωση με την όψη του τυπωμένου κειμένου)
- Παράθεση εικόνων (κάθε είδους) εποχής ως πρωτογενών ή δευτερογενών πηγών
- Παράθεση σύγχρονων φωτογραφιών ως στοιχείων πολυτροπικότητας και με λιγότερη έμφαση στον αναπαραστατικό ρεαλισμό
- Παράθεση γραπτών κειμένων ως πηγών
- Παράθεση γραπτών κειμένων ως στοιχείων μυθοπλασίας
- Παράθεση ήχων ως πηγών
- Παράθεση ήχων ως στοιχείων πολυτροπικότητας
  - ήχοι κατ' αναλογία
  - ήχοι σημερινού μνημείου
  - σκηνοθετημένα-δραματοποιημένα στιγμιότυπα
  - συνεντεύξεις
  - σχολιασμός (στηκάζ)

«Αγάπη μου, δεν είναι αυτό που φαίνεται ...»

Με αυτή την ... εμβληματική φράση από γνωστό ανέκδοτο, ας μου επιτραπεί η διατύπωση δυο απαραίτητων διευκρινίσεων:

- Το παρακάτω εκπαιδευτικό υλικό ας μην αντιμετωπιστεί ως υπόδειγμα διδασκαλίας της ενότητας ‘Νικόπολη – Άκτιο’. Σε μια τέτοια υποδειγματική διδασκαλία, η έλλειψη ανάδειξης της μεγάλης πολιτικής σημασίας της νίκης του Οκτάβιου που συνεπάγονταν την ίδρυση-εδραίωση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, θα ήταν προφανής. Όμως το παρόν εκπαιδευτικό υλικό απευθύνεται σε μαθητές του Δημοτικού οι οποίοι, συνήθως, αποστηθίζουν απλώς τέτοιους σχολιασμούς μη έχοντας ακόμα αναπτύξει τις απαιτούμενες ικανότητες αφαιρετικής σκέψης. Κυρίως, με αφορμή την ενότητα αυτή, το υλικό αποτελεί μεθοδολογική πρόταση καλλιέργειας θετικών στάσεων για τη γενικότερη διδακτική προσέγγιση θεμάτων του παρελθόντος και τη σχολική επεξεργασία αρχαιολογικών μνημείων. Σε κάθε τέτοιο εγχείρημα, θα πρέπει να προηγείται ενδελεχής μελέτη των γνωστικών στοιχείων που θεωρούνται ως απαραίτητα να διδαχτούν και στη συνέχεια να επιχειρείται ο δημιουργικός τους μετασχηματισμός σε υλικό φιλικό προς το παιδί αλλά επιστημονικά έγκυρο.
- Η παράθεση αποσπασμάτων από το πρωτότυπο κείμενο πηγών και μάλιστα σε διάφορους τύπους γραφής, καθόλου δεν αποβλέπει σε διδασκαλία

αρχαίων ελληνικών στο ...Δημοτικό. Πρόκειται για 'σκηνοθετική' επιλογή με στόχο την πλαίσιωση της παιγνιώδους μυθοπλασίας. Επί πλέον, εξοικειώνει τους μικρούς μαθητές με τις έννοιες τόσο της ιστορικής εξέλιξης της γραφής μέσα από την οποία μαθαίνουμε το περιεχόμενο των αρχαίων κειμένων, όσο και την πορεία από το πρωτότυπο στη νεοελληνική μετάφραση. Εγγράφεται έτσι ως 'κουλτούρα ιστορικής συνείδησης' που ταυτόχρονα υποστηρίζεται από εντυπώσεις όμοιων λέξεων, από ηχητικές ομοιότητες αλλά και από τη σημερινή εικόνα χώρων, συμπεριφορών, τοπωνυμίων, εκθεμάτων σε μουσεία κ.λπ. Μ.Θ.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΑΚΤΙΟΥ: μια πρώτη γνωριμία...

Περιγράφοντας τις φοβερές στιγμές των συγκρούσεων στη ναυμαχία του Άκτιου, ο Έλληνας ιστορικός Πλούταρχος μας λέει:

ΚΑΙ ΣΑΡΔΕΘΑΥΜΑΣΕΝΑΤΡΕΜΘΥΝΤΑΣΕΝΤΟΙΣΣΤΕΝΟΙΣ
ΤΟΥΣΠΟΛΕΜΙΟΥΣΗΓΑΡΘΥΣΗΗΤΡΗΝΕΞΗΝΕΠΑΓΚΥΡΑΙΣ
ΘΡΜΟΥΣΗΝ.ΚΑΙΤΟΥΤΟΜΕΧΡΙΠΟΛΛΟΥΜΕΠΕΙΣΜΕΝΘΣΑΝΕΙΧΕ
ΤΑΣΕΑΥΤΟΥΜΕΡΙΟΚΤΡΣΤΑΔΙΑΤΡΗΝΕΝΑΝΤΙΡΗΝΑΦΕΣΤΡΣΑΣ.
ΕΚΤΗΔΗΝΡΑΚΑΙΠΝΕΥΜΑΤΟΣΑΙΡΘΟΜΕΝΟΥΜΕΛΑΓΙΟΥ
ΔΥΣΑΝΑΣΧΕΤΟΥΝΤΕΣΘΙΑΝΤΡΗΝΙΟΥΠΡΟΣΤΗΝΔΙΑΤΡΙΒΗΝ
ΚΑΙΤΟΙΣΥΥΕΣΙΚΑΙΜΕΓΕΘΕΣΙΤΡΗΝΟΙΚΕΙΡΗΝΕΞΗΝΕΠΟΙΘΟΤΕΣ
ΡΣΑΠΡΟΣΜΑΧΟΙΣΤΘΕΥΡΗΝΥΜΘΝΕΚΙΝΗΣΑΝ.ΙΔΡΗΔΕΚΑΙΣΑΡ
ΗΣΘΗΚΑΙΠΡΥΜΝΑΝΕΚΡΟΥΣΑΤΟΤΡΔΕΞΙΡΒΟΥΛΟΜΕΝΟΣΕΤΙ
ΜΑΛΛΟΝΕΚΤΟΥΚΟΛΠΟΥΚΑΙΤΡΗΣΤΕΝΗΡΝΕΞΡΤΟΥΣ
ΠΟΛΕΜΙΟΥΣΕΠΙΣΠΑΣΑΣΘΑΙΚΑΙΜΕΡΙΠΛΕΞΗΝΕΥΗΡΕΣΙΣΚΑΦΕΣΙ
ΤΟΙΣΕΑΥΤΟΥΣΥΜΠΛΕΚΕΣΘΑΙΠΡΟΣΤΑΣΗΝΑΥΣΥΜΘΓΚΟΥΚΑΙ
ΠΛΗΡΩΜΑΤΡΗΘΛΙΓΘΗΤΟΣΑΡΓΑΣΚΑΙΒΡΑΔΕΙΑΣ.

... κάπως έτσι ήταν γραμμένα τα κείμενα στην εποχή του Πλούταρχου! Ας παρακολουθήσουμε τις τρεις παρακάτω 'Βοήθειες' προσπαθώντας να καταλάβουμε τι μας λέει ...

Βοήθεια πρώτη: το ίδιο κείμενο (‘πρωτότυπο’ όπως το λέμε) χωρισμένο σε λέξεις. Αμέσως από κάτω ακολουθεί το ίδιο πρωτότυπο κείμενο, αλλά με μικρογράμματη γραφή (πεζά) και πολυτονικό σύστημα, όπως δηλαδή θα το έγραφαν σήμερα οι μελετητές. Μήπως ξεχωρίζετε καμιά λέξη που θυμίζει τις σημερινές λέξεις;

ΚΑΙΣΑΡ Δ' ΕΘΑΥΜΑΣΕΝ ΑΤΡΕΜΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΤΕΝΟΙΣ
ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΙΟΥΣ· Η ΓΑΡ ΘΥΙΣ ΗΝ ΤῶΝ ΝΕῶΝ ΕΠ' ΑΓΚΥΡΑΙΣ
ΟΡΜΟΥΣῶΝ. ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ ΜΕΧΡΙ ΠΟΛΛΟΥ ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ
ΑΝΕΙΧΕ ΤΑΣ ΕΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΟΚΤῶ ΣΤΑΔΙΑ ΤῶΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ
ΑΦΕΣΤῶΣΑΣ. ἘΚΤῆ Δ' ἦν ὥρα καὶ πνεύματος αἰρομένου
πελαγίου δυσανασχετοῦντες οἱ Ἄντωνίου πρὸς τὴν
διατριβὴν, καὶ τοῖς ὕψει καὶ μεγέθεσι τῶν οἰκείων
νεῶν πεποισθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον
ἐκίνησαν. ἰδὼν δὲ Καίσαρ ἤσθη καὶ πρῦμναν ἐκρούσατο
τῶν δεξιῶν, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κόλπου
καὶ τῶν στενῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι
καὶ περιπλέων εὐήρεσι σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ
συμπλέκεσθαι πρὸς τὰς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ
πληρωμάτων ὀλιγότητος ἀργὰς καὶ βραδείας.

Καίσαρ δ' ἐθαύμασεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς
πολεμίους· ἡ γὰρ ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὀρμουσῶν.
καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος, ἀνεῖχε τὰς ἑαυτοῦ περὶ
ὀκτῶ στάδια τῶν ἐναντίων ἀφεστῶσας. ἔκτη δ' ἦν ὥρα, καὶ
πνεύματος αἰρομένου πελαγίου δυσανασχετοῦντες οἱ
Ἄντωνίου πρὸς τὴν διατριβὴν, καὶ τοῖς ὕψει καὶ μεγέθεσι
τῶν οἰκείων νεῶν πεποισθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον
ἐκίνησαν. ἰδὼν δὲ Καίσαρ ἤσθη καὶ πρῦμναν ἐκρούσατο τῶν
δεξιῶν, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κόλπου καὶ τῶν
στενῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι, καὶ περιπλέων
εὐήρεσι σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ συμπλέκεσθαι πρὸς τὰς ναῦς
ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλιγότητος ἀργὰς καὶ βραδείας.

Στη **δεύτερη βοήθεια** υπάρχει η μετάφραση του πρωτοτύπου, στα σημερινά, νέα ελληνικά. Μπορείτε να υπογραμμίσετε τις λέξεις του πρωτοτύπου που είναι ίδιες ή μοιάζουν με τις σημερινές στη μετάφραση. Ακούστε τώρα την ηχογράφιση του πρωτοτύπου (όπως θα το διαβάζαμε σήμερα): πρώτα παρακολουθώντας το πρωτότυπο κείμενο και μετά παρακολουθώντας τη μετάφραση στα νέα ελληνικά. Πώς σας φαίνεται;

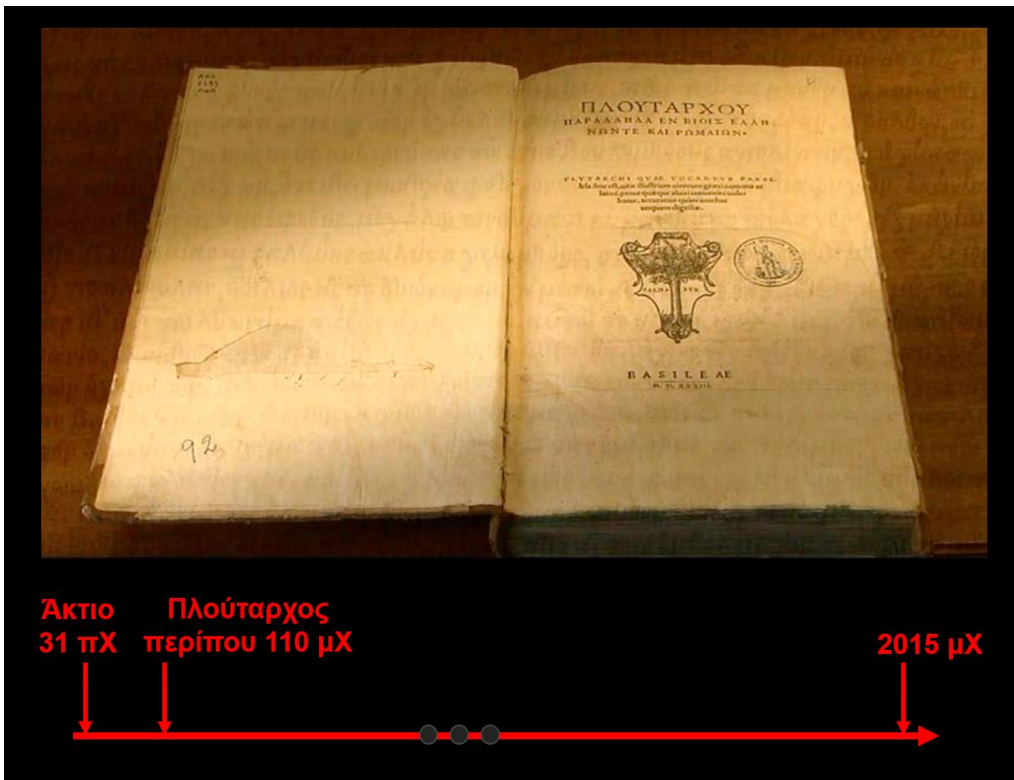
[\(link ήχου\)](#)

Από την μετάφραση λοιπόν, ας δούμε πώς μας περιγράφει ο Πλούταρχος το ξεκίνημα της ναυμαχίας:

Ο Καίσαρας απόρησε που είδε τον εχθρό ακίνητο στα στενά, γιατί τα πλοία του Αντώνιου έμοιαζαν να έχουν ρίξει άγκυρα. Με την εντύπωση αυτή, για αρκετές ώρες, κράτησε τα δικά του πλοία σε απόσταση περίπου οκτώ στάδια από τον εχθρό.

Είχε πια φτάσει η έκτη ώρα και οι στρατιώτες του Αντώνιου δυσανασχετούσαν για την καθυστέρηση, καθώς ήταν σίγουροι πως το ύψος και το μέγεθος των δικών τους πλοίων τα έκανε απρόσβλητα. Μόλις λοιπόν σηκώθηκε πελαγίσιος άνεμος, οι στρατιώτες του Αντώνιου κίνησαν την αριστερή τους πτέρυγα.

Ο Καίσαρας χάρηκε που το είδε αυτό και διέταξε τη δεξιά του πτέρυγα να κωπηλατήσει προς τα πίσω, θέλοντας να παρασύρει τον εχθρό ακόμη μακρύτερα, έξω από τον κόλπο και τα στενά, και μετά να τους περικυκλώσει με τα δικά του ευέλικτα πλοία και να επιτεθεί στα πλοία τους τα οποία, λόγω του όγκου και των λειψών πληρωμάτων τους, ήταν αργά και βραδυκίνητα.

Βέβαια ο Πλούταρχος δεν πήρε μέρος στη ναυμαχία του Άκτιου. Γεννήθηκε περίπου ογδόντα χρόνια αργότερα! Όσα μας λέει, τα έμαθε μελετώντας στοιχεία και αφηγήσεις από «δεύτερο χέρι». Δηλαδή στοιχεία που ο ίδιος μάζεψε, αρκετά χρόνια αφού είχαν πια πεθάνει όσοι έζησαν τα γεγονότα της ναυμαχίας.

Ένας άλλος, πάλι Έλληνας ιστορικός, ο Κάσιος Δίων, που έζησε ακόμα αργότερα, περίπου εκατό χρόνια μετά τον Πλούταρχο, περιγράφει τις ίδιες στιγμές με τον δικό του τρόπο. Εμείς εδώ διαβάζουμε τη μετάφραση στα σημερινά ελληνικά:

39

Ο τρόπος που κάθε πλευρά πολεμούσε ήταν διαφορετικός. Τα καράβια του Καίσαρα-Οκτάβιου, που ήταν μικρά και ευέλικτα, ορμούσαν εμπρός για να εμβολίσουν τα καράβια του Αντώνιου, που ωστόσο ήταν καλά θωρακισμένα γύρω-γύρω ώστε να μειώνουν τον κίνδυνο. Αν βέβαια κάποιο πλοίο του Οκτάβιου κατάφερνε να εμβολίσει και να βυθίσει ένα πλοίο του Αντώνιου, όλα καλά! Αν όχι, υποχωρούσε γρήγορα -πριν οι άλλοι το γαντζώσουν- και είτε προσπαθούσε να πέσει με φόρα πάνω στο ίδιο εχθρικό πλοίο ή έστρεφε την προσοχή του σε κάποιο άλλο.

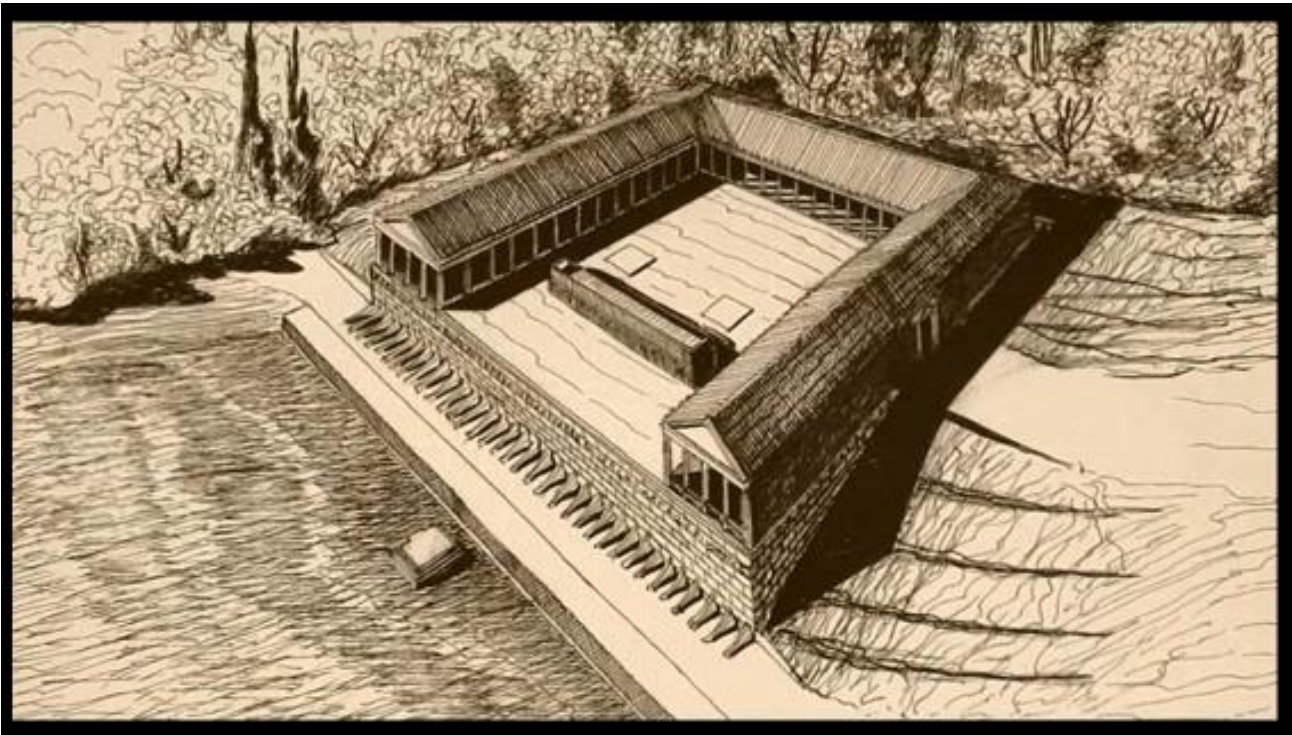
Κατά τις εφόδους, έπρεπε να φυλάγονται από τα βλήματα που εκτόξευαν τα πλοία του Αντώνιου και να αποφεύγουν τις συγκρούσεις σώμα με σώμα πάνω στα πλοία. Γι' αυτό προσπαθούσαν να ξαφνιάζουν τα πλοία του Αντώνιου και -πριν οι τοξότες και οι καταπέλτες προλάβουν να τους σημαδέψουν- να κάνουν στα γρήγορα όσο γίνεται μεγαλύτερη ζημιά και αμέσως να απομακρύνονται σε απόσταση ασφαλείας.

Είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουν οι μαθητές ότι ο Πλούταρχος γράφει την ιστορία του περίπου 80 χρόνια μετά τη ναυμαχία, όταν μάλλον δεν θα ζούσε κάποιος που να πήρε μέρος όταν ήταν 20 χρόνων. Μαζεύει πληροφορίες από κείμενα ιστορικών εκείνης της εποχής. Αντίστοιχα ο Κάσιος Δίων γράφει τη δική του αφήγηση περίπου 180 χρόνια μετά τη ναυμαχία!

Εγώ πάλι, ένας Έλληνας ιστορικός που ζει δυο χιλιάδες χρόνια αργότερα, δεν θα σας περιγράψω τη ναυμαχία. Θα σας πω μονάχα πως ο νικητής, για να θυμούνται οι κατοπινοί τη νίκη του, έχτισε ένα εντυπωσιακό μνημείο.

Χάρη στις ανασκαφές των αρχαιολόγων, έχουν βρεθεί αρκετά τμήματα από τη βάση του μνημείου. Μελετώντας τα ευρήματα αυτά, κατέληξαν πως, την εποχή που χτίστηκε το μνημείο, θα πρέπει να ήταν κάπως έτσι:

Άραγε πώς κατάλαβαν οι αρχαιολόγοι πώς ήταν το μνημείο;

Σήμερα αν επισκεφτείτε το μνημείο, θα δείτε μόνο την εντυπωσιακή βάση του:

Στις σημερινές φωτογραφίες αξίζει να προσέξετε κάποιες περίεργες, τεράστιες, **πέτρινες κατασκευές** . Μήπως μπορείτε με τη φαντασία σας να υποθέσετε σε τι χρησίμευαν;

Ε λοιπόν, φαίνεται πως ο νικητής Οκτάβιος είχε ζητήσει να τοποθετηθούν στη σειρά, τα έμβολα της πλώρης από κάθε πλοίο που πήρε μέρος στη ναυμαχία!

(χάρη στις κατασκευές αυτές, οι αρχαιολόγοι μπόρεσαν να υπολογίσουν τα είδη των πλοίων που συμμετείχαν στη ναυμαχία και να μας δώσουν τις πληροφορίες που υπάρχουν στις μακέτες).

Όσο για τη ναυμαχία και τα όσα ακολούθησαν στα χρόνια εκείνα, θα μάθετε περισσότερα παρακολουθώντας τις περιπέτειες **των τριών μικρών ανιχνευτών** στη δραστηριότητα που ακολουθεί.

ΟΙ ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΕΥΧΕΣ

(Κόμικς)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – Οι τρεις ανιχνευτές (Αντώνης, Φάνης, Κρινιώ):

- Α. - Αυτή τη φορά μου φαίνεται πως οι εργασίες που μας έδωσε ο δάσκαλος θα είναι οι πιο βαρετές που έχουμε κάνει ως τώρα. Μια χαρά ξεκινήσαμε με τη ναυμαχία του Άκτιου και τις κομμένες πλώρες των караβιών. Μετά τι τον έπιασε μ' αυτές τις ευχές; Πείτε μου δηλαδή: νοιάζεται κανείς για ευχές; Αυτά τα λένε οι συγγενείς στους γάμους και στα βαφτίσια...
- Φ. - Θυμάσαι την εργασία για τις φάλαινες; Θυμάστε πόσες φωτογραφίες είχαμε βρει; Τώρα τι φωτογραφίες θα ψάξουμε; Φωτογραφίες για ευχές; Άντε τώρα να μου φωτογραφήσετε μια ευχή! Εγώ λέω καλύτερα να του ζητήσουμε να μας αλλάξει θέμα.
- Κ. - Κι εγώ νομίζω πως παραείστε βιαστικοί. Δεν γίνεται να καταθέσουμε τα όπλα χωρίς πρώτα να καταλάβουμε τι μας ζητάει. Έτσι με τον τίτλο θα τα παρατήσουμε;
- Φ. - Άντε καλά, άνοιξε τον πρώτο φάκελο να πάρεις την κρυάδα...

*

ΦΑΚΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣ: Ένας δρομέας απ' το μακρινό παρελθόν.

(Φάκελος που σκίζεται και χαρτιά που ξεδιπλώνονται).

Κ. - Λοιπόν η πρώτη εργασία ξεκινάει:

ΓΛΑΥΚΙΘΥΝΕΑΝΙΣΚΟΥΑΦΗΓΗΣΙΣΗΔΕ.

ΔΥΘΚΑΙΔΕΚΑΗΜΕΡΑΝΠΡΟΤΟΥΤΗΣ ...[ΘΝΟΜΑ ΠΗΓΗΣ]...

ΥΔΑΤΟΣΡΕΥΣΑΝΤΟΣΤΗΥΔΡΟΡΡΟΙΑΚΑΤΑΤΟΚΑΙΝΘΗΤΗΣ

ΝΙΚΟΠΟΛΕΑΣΥΔΡΑΓΡΑΓΓΕΙΟΝΜΕΘΟΔΟΙΜΟΡΙΑΣΤΡΙΑΝ

ΗΜΕΡΑΝΕΝΤΟΙΣΘΡΕΣΗΛΘΘΝΕΚΕΙΕΓΡΑΓΛΑΥΚΙΑΣΜΕΤΑΤΟΥ

ΠΑΤΡΟΣΜΟΥΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥΕΛΑΤΡΙΕΑΣ.

ΚΕΡΑΣΑΝΤΕΣΔΕΙΣΡΣΠΗΓΑΙΟΥΥΔΑΤΟΣΚΑΙΘΙΝΟΥΕΚΤΗΣ

ΗΜΕΤΕΡΑΣΑΜΠΕΛΟΥΕΣΠΕΙΣΑΜΕΝΕΝΤΗΚΕΝΗΥΔΡΟΡΡΟΙΑ

ΤΗΚΕΛΚΑΙΑΑΡΤΕΜΙΔΙΙΝΑΤΗΕΜΗΜΗΤΡΙΕΠΙΤΟΚΡΟΥΣΗ

ΕΥΛΟΧΟΣΓΕΝΟΙΤΟ.

ΜΕΤΑΤΑΥΤΑΧΡΗΣΑΝΤΡΗΗΜΑΝΑΧΡΙΤΟΥΘΡΥΓΜΑΤΟΣΕΝΘΑ

ΘΕΜΟΣΠΑΤΗΡΕΙΡΓΑΣΤΟΛΑΤΟΜΑΝΕΔΕΙΞΕΜΟΙΤΟΝΤΟΠΟΝΔΙ

ΘΥΚΑΤΑΔΥΕΤΑΙΟΥΔΡΑΓΡΑΓΓΟΣΕΙΣΤΟΘΡΟΣΚΑΙΔΙΗΓΗΣΑΤΟΜΟΙ

ΤΗΝΤΟΥΥΔΑΤΟΣΘΔΟΝ ΑΠΟΤΡΑΝΑΪΔΑΝΑΧΡΙΤΗΣΠΟΛΕΑΣ.

ΜΕΘΟΔΟΙΜΟΡΙΑΣΤΡΙΑΝΗΜΕΡΑΝΥΜΕΣΤΡΕΥΑΜΕΝΕΙΣ

ΝΙΚΟΠΟΛΙΝΔΙΑΤΟΥΝΥΜΦΑΙΘΥΤΕΛΕΙΑΣΑΝΤΕΣΤΗΝΠΕΡΙΤΟΥ

ΥΔΡΑΓΡΑΓΓΕΙΟΥΕΠΙΣΚΕΨΙΝΑΝΕΥΡΑΝΔΕΝΤΑΥΘΑΤΟ...,

ΣΠΕΙΣΑΣΤΟΥΜΟΤΟΥΠΑΜΠΟΥΔΡΑΡΗΘΕΝΤΟΣΔΗΝΑΡΙΘΝ

ΕΝΕΒΑΛΘΟΝΔΕΘΜΕΝΟΣΤΟΥΑΚΤΙΟΥΑΠΟΛΛΑΝΘΟΣΔΘΥΝΑΙ

ΤΟΥΣΕΛΛΑΝΘΔΙΚΑΣΑΓΡΑΝΙΣΑΣΘΑΙΜΕΔΙΑΥΛΘΝΕΝΑΚΤΙΘΙΣΑ

ΗΓΓΙΣΘΝ.

Ωχ! δεν καταλαβαίνω τίποτα. Δεν είναι στα ελληνικά... σταθείτε· είναι σαν το πρωτότυπο κείμενο του Πλούταρχου. Έχει και οδηγίες:

Προσπαθήστε να καταλάβετε το κείμενο με την αφήγηση του Γλαυκία . Είναι ένα κείμενο στα αρχαία ελληνικά της ρωμαϊκής περιόδου (περίπου ..... - .....). Αναζητείστε τις τρεις βοήθειες!

ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΩΤΗ: Το αρχαίο κείμενο (‘πρωτότυπο’ όπως το λέμε) χωρισμένο σε λέξεις. Αμέσως από κάτω ακολουθεί το ίδιο πρωτότυπο κείμενο, αλλά με μικρογράμματη γραφή (πεζά) και πολυτονικό σύστημα, όπως δηλαδή θα το έγραφαν σήμερα οι μελετητές. Μήπως ξεχωρίζετε καμιά λέξη που θυμίζει τις σημερινές λέξεις;

ΓΛΑΥΚΙΟΥ ΝΕΑΝΙΣΚΟΥ ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΗΔΕ.

ΔΥΘΚΑΙΔΕΚΑ ΗΜΕΡΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΤΗΣ...[ΘΝΟΜΑ...ΠΗΓΗΣ]...

ΥΔΑΤΟΣ ΡΕΥΣΑΝΤΟΣ ΤΗ ΥΔΡΟΡΡΟΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΑΙΝΟΝ ΤΗΣ
ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΥΔΡΑΓΡΑΓΕΙΟΝ, ΜΕΘ’ ΘΔΘΙΜΘΡΙΑΣ ΤΡΙΩΝ
ΗΜΕΡΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΘΡΕΣΙ, ΗΛΘΟΝ ΕΚΕΙ ΕΓΩ ΓΛΑΥΚΙΑΣ ΜΕΤΑ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ ΕΛΑΤΡΙΑΣ.

ΚΕΡΑΣΑΝΤΕΣ ΔΕ ΙΣΩΣ ΠΗΓΑΙΟΥ ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΘΙΝΟΥ ΕΚ ΤΗΣ
ΗΜΕΤΕΡΑΣ ΑΜΠΕΛΟΥ, ΕΣΠΕΙΣΑΜΕΝ ΕΝ ΤΗ ΚΕΝΗ
ΥΔΡΟΡΡΟΙΑ ΤΗ ΚΕΛΚΑΙΑ ΑΡΤΕΜΙΔΙ ΙΝΑ ΤΗ ΕΜΗ ΜΗΤΡΙ
ΕΠΙΤΟΚΡΟΥΣΗ ΕΥΛΟΧΟΣ ΓΕΝΟΙΤΟ.

ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΑ, ΧΡΗΣΑΝΤΩΝ ΗΜΩΝ ΑΧΡΙ ΤΟΥ ΘΡΥΓΜΑΤΟΣ,
ΕΝΘΑ Θ ΕΜΟΣ ΠΑΤΗΡ ΕΙΡΓΑΣΤΟ ΛΑΤΩΜΩΝ, ΕΔΕΙΞΕ ΜΟΙ
ΤΟΝ ΤΟΜΟΝ ΔΙ’ ΟΥ ΚΑΤΑΔΥΕΤΑΙ Θ ΥΔΡΑΓΡΑΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΘΡΟΣ
ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΑΤΟ ΜΟΙ ΤΗΝ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΣ ΘΔΘΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ
ΑΥΙΩΝ ΑΧΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

ΜΕΘ’ ΘΔΘΙΜΘΡΙΑΣ ΤΡΙΩΝ ΗΜΕΡΩΝ, ΥΠΕΣΤΡΕΨΑΜΕΝ ΕΙΣ
ΝΙΚΟΠΟΛΙΝ ΔΙΑ ΤΟΥ ΝΥΜΦΑΙΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝΤΕΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΥΔΡΑΓΡΑΓΕΙΟΥ ΕΠΙΣΚΕΨΙΝ. ΑΝΕΥΡΩΝ ΔΕ ΕΝΤΑΥΘΑ ΤΟ
..., ΣΠΕΙΣΑΣ ΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ ΔΥΡΗΘΕΝΤΟΣ ΔΗΝΑΡΙΟΝ
ΕΝΕΒΑΛΟΝ, ΔΕΘΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΑΚΤΙΟΥ ΑΠΘΛΛΩΝΘΟΣ ΔΘΥΝΑΙ
ΤΟΥΣ ΕΛΛΑΝΘΔΙΚΑΣ ΑΓΩΝΙΣΑΣΘΑΙ ΜΕ ΔΙΑΥΛΟΝ ΕΝ ΑΚΤΙΘΙΣ,
Α ΗΓΓΙΖΟΝ.

Γλαυκίου νεανίσκου ἀφήγησις ἦδε·

δυοκαίδεκα ἡμερῶν πρὸ τοῦ τῆς [ὄνομα πηγῆς] ὕδατος
ρέυσαντος τῇ ὑδρορροΐα κατὰ τὸ καινὸν τῆς Νικοπόλεως
ὕδραγωγεῖον, μεθ' ὁδοιπορίας τριῶν ἡμερῶν ἐν τοῖς ὄρεσι,
ἦλθον ἐκεῖ ἐγὼ Γλαυκίας μετὰ τοῦ πατρὸς μου, Καλλιμάχου
Ἐλατριέως. Κεράσαντες δέ ἴσως πηγαίου ὕδατος καὶ οἴνου
ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀμπέλου, ἐσπείσαμεν ἐν τῇ κενῇ
ὑδρορροΐα τῇ Κελκαΐα Ἀρτέμιδι, ἵνα τῇ ἐμῇ μητρὶ, ἐπιτόκῳ
οὔσῃ, εὖλοχος γένοιτο. Μετὰ ταῦτα, χωρησάντων ἡμῶν
ἄχρι τοῦ ὀρύγματος, ἔνθα ὁ ἐμὸς πατὴρ εἵργαστο λατομῶν,
ἔδειξέ μοι τὸν τόπον δι' οὗ καταδύεται ὁ ὕδραγωγὸς εἰς τὸ
ὄρος, καὶ διηγήσατό μοι τὴν τοῦ ὕδατος ὁδὸν ἀπὸ τῶν
ἀψίδων ἄχρι τῆς πόλεως. Μεθ' ὁδοιπορίας τριῶν ἡμερῶν,
ὑπεστρέψαμεν εἰς Νικόπολιν, διὰ τοῦ Νυμφαίου
τελειώσαντες τὴν περὶ τοῦ ὕδραγωγείου ἐπίσκεψιν.
Ἄνευρών ἐνταῦθα τὸ... , σπείσας ἐνέβαλον τὸ ὑπὸ τοῦ
πάππου δωρηθέντος δηνάριον, δεόμενος τοῦ Ἀκτίου
Ἀπόλλωνος δοῦναι τοὺς ἔλλανοδίκας ἀγωνίσασθαι με
δίαυλον ἐν Ἀκτίοις, ἃ ἤγγιζον.

(ἡ μετάφραση τοῦ νεοελληνικοῦ κειμένου σε ἐλληνιστικὴ κοινὴ, ἐγίνε ἀπὸ τον ἱστορικό Πέτρο Παρθένη)

ΒΟΗΘΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ:

Ἀκολουθεῖ το ἴδιο κείμενο, μεταφρασμένο στα σημερινά νέα ελληνικά (**Μετάφραση**)

Ἄν θέλετε να συγκρίνετε τα τέσσερα κείμενα (πρωτότυπο σε συνεχή
μεγαλογράμματη γραφή, πρωτότυπο χωρισμένο σε λέξεις, πρωτότυπο σε
μικρογράμματη γραφή και μετάφραση στα νέα ελληνικά) μπορείτε να τα τυπώσετε.
Μπορείτε ακόμα να ακούσετε την ανάγνωση του πρωτοτύπου κειμένου (ὡπως θα το
διαβάζαμε σήμερα) πρώτα παρακολουθώντας το πρωτότυπο κείμενο και μετά
παρακολουθώντας τη μετάφραση στα νέα ελληνικά. Πώς σας φαίνεται;

[\(link ήχου\)](#)

Συγκρίνετε τώρα, το πρωτότυπο με τη μετάφραση. Μπορείτε να υπογραμμίσετε τις λέξεις που είναι ίδιες ή μοιάζουν πάρα πολύ με τις αντίστοιχες σημερινές; Πόσες λέξεις βρήκατε; (Εφόσον οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι σε κάποια αποδεκτή προσέγγιση, το παιχνίδι προχωρεί).

Αυτή εδώ είναι η αφήγηση του μικρού Γλαυκία.

Δώδεκα ημέρες πριν το νερό της πηγής ... (όνομα πηγής) ... κυλήσει στο αυλάκι προς το νέο υδραγωγείο της Νικόπολης, μετά από τριήμερο περπάτημα στα βουνά, εγώ ο Γλαυκίας έφτασα ως εκεί με τον πατέρα μου Καλλίμαχο Ελατριά. Μάλιστα δε, αφού ανακατέψαμε εξ ίσου νερό από την πηγή και οίνο από το αμπέλι μας, το ρίξαμε στο άδειο αυλάκι ως σπονδή στην Κελκαία Αρτέμιδα για να βοηθήσει στην εύκολη γέννα της μητέρας μου που ήταν ετοιμόγεννη.

Στη συνέχεια κατηφορίσαμε μέχρι το όρυγμα (όνομα περιοχής), όπου ο πατέρας μου είχε εργαστεί ως λιθοτόμος και μου έδειξε το σημείο όπου ο αγωγός χάνεται μέσα στο βουνό και μου εξήγησε τη διαδρομή του νερού από τις πεσσοστοιχίες μέχρι την πόλη.

Τέλος, μετά από τριήμερη πεζοπορία, επιστρέψαμε στη Νικόπολη και ολοκληρώσαμε την επίσκεψή μας στο υδραγωγείο περνώντας από το Νυμφαίο. Εκεί αφού εντόπισα το σημείο (τάδε) έκανα σπονδή ρίχνοντας μέσα (στη χαραμάδα κ.λπ.) το δηνάριο που μου είχε χαρίσει ο παππούς μου, ενώ παρακαλούσα τον Άκτιο Απόλλωνα να μου επιτρέψουν οι ελλανοδίκες να πάρω μέρος στα Άκτια που πλησίαζαν, στο αγώνισμα του διαύλου.

Διαβάζοντας το κείμενο της μετάφρασης μπορείτε να καταλάβετε για τι μιλάει; Αν δυσκολεύεστε, μπορείτε να ζητήσετε την **τρίτη βοήθεια**.

ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΡΙΤΗ:

Είναι το ίδιο κείμενο, αλλά με εξηγήσεις, διασκευασμένο στη σημερινή, καθημερινή γλώσσα («**Διασκευή**»):

Οι εργασίες κατασκευής του νέου υδραγωγείου που θα κατεβάξει νερό από την πηγή (σημερινή πηγή του Αη Γιώργη) και θα τροφοδοτεί τη Νικόπολη, είχαν πια

τελειώσει. Να λοιπόν όσα μου αφηγήθηκε ο μικρός Γλαυκίας που επισκέφτηκε με τον πατέρα του την πηγή και το υδραγωγείο:

Δώδεκα μέρες πριν το νερό της πηγής συνδεθεί με τους αγωγούς του υδραγωγείου, εγώ ο Γλαυκίας και ο πατέρας μου Καλλίμαχος Ελατριεύς επισκεφτήκαμε την πηγή πάνω στο βουνό. Περπατήσαμε τρεις μέρες για να φτάσουμε ως εκεί. Είχαμε αποφασίσει, στον ιερό χώρο της πηγής, να κάνουμε μια μικρή θυσία (σπονδή) στην Κελκαία Άρτεμη που ήταν η προστάτης του τόπου. Πήραμε λίγο καθαρό νερό από την πηγή, το ανακατέψαμε με λίγο κρασί που είχαμε φέρει από το δικό μας αμπέλι, στάξαμε τρεις σταλιές στο άδειο αυλάκι του υδραγωγείου και παρακαλέσαμε τη θεά Άρτεμη να βοηθήσει τη μάνα μου που ήταν ετοιμόγεννη, ώστε να έχει εύκολη γέννα.

Στη συνέχεια, κατηφορίσαμε με τον πατέρα μου παρακάτω, στο όρυγμα όπου ο πατέρας μου είχε δουλέψει κόβοντας και χτίζοντας πέτρες. Μου έδειξε τον αγωγό που συνέχιζε τη διαδρομή του μέσα στο βουνό και μου εξήγησε τη διαδρομή του νερού από τις πεσσοστοιχίες μέχρι την πόλη.

Τέλος πήραμε το δρόμο του γυρισμού και μετά από τριήμερο ταξίδι, για να ολοκληρώσουμε την επίσκεψή μας στο καινούργιο υδραγωγείο, πήγαμε να δούμε το Νυμφαίο. Εκεί εγώ έκανα μια δική μου σπονδή στον Άκτιο Απόλλωνα τον προστάτη της Νικόπολης. Εντόπισα ένα σημείο όπου ..... και σε μια χαραμάδα, έριξα το αγαπημένο μου δηνάριο που μου είχε κάνει δώρο ο παππούς μου. Τη στιγμή που έριχνα το δηνάριο ευχήθηκα, με τη βοήθεια του Απόλλωνα, να κρίνουν οι ελλανοδίκες των Ακτίων ότι είχα την απαραίτητη ηλικία, για να πάρω μέρος στο αγώνισμα του διαύλου. Ο καιρός των αγώνων πλησίαζε και είχα αγωνία.

*

A. - Ρε σεις μιλάει για κάποιο παιδί με τον πατέρα του στα ερείπια της Νικόπολης...

K. - Μόνο που τότε δεν ήταν ερείπια... Είχε μόλις χτιστεί!

Φ. - Κουφό! Κι εμείς τι πρέπει να κάνουμε;

K. - Οι οδηγίες λένε ότι πρώτα θα πρέπει να βρούμε τους χώρους που αναφέρονται στο κείμενο και να δείξουμε πώς είναι σήμερα. Ορίστε και οι φωτογραφίες που ήθελες. Θα τις τραβήξουμε εμείς!

A. - Λοιπόν, ας βρούμε πρώτα πόσοι διαφορετικοί χώροι αναφέρονται. Θα τους μαρκάρουμε με επισήμανση πάνω στο κείμενο της μετάφρασης.

*

Αυτή εδώ είναι η αφήγηση του μικρού Γλαυκία.

Δώδεκα ημέρες πριν το νερό της πηγής (όνομα πηγής) κυλήσει στο αυλάκι προς το νέο υδραγωγείο της Νικόπολης, μετά από τριήμερο περπάτημα στα βουνά, εγώ ο Γλαυκίας έφτασα ως εκεί με τον πατέρα μου Καλλίμαχο Ελατριάα. Μάλιστα δε, αφού ανακατέψαμε εξ ίσου νερό από την πηγή και οίνο από το αμπέλι μας, το ρίξαμε στο άδειο αυλάκι ως σπονδή στην Κελκαία Αρτέμιδα για να βοηθήσει στην εύκολη γέννα της μητέρας μου που ήταν ετοιμόγεννη.

Στη συνέχεια κατηφορίσαμε μέχρι το όρυγμα (όνομα περιοχής), όπου ο πατέρας μου είχε εργαστεί ως λιθοτόμος και μου έδειξε το σημείο όπου ο αγωγός χάνεται μέσα στο βουνό εξηγώντας μου τη διαδρομή του νερού από τις πεσσοστοιχίες μέχρι την πόλη.

Τέλος, μετά από τριήμερη πεζοπορία, επιστρέψαμε στη Νικόπολη και ολοκληρώσαμε την επίσκεψή μας στο υδραγωγείο περνώντας από το Νυμφαίο. Εκεί αφού εντόπισα το σημείο (τάδε) έκανα σπονδή ρίχνοντας μέσα (στη χαραμάδα κ.λπ.) το δηνάριο που μου είχε χαρίσει ο παππούς μου, ενώ παρακαλούσα τον Άκτιο Απόλλωνα να μου επιτρέψουν οι ελλανοδίκες να πάρω μέρος στα Άκτια που πλησίαζαν, στο αγώνισμα του διαύλου.

Κ. -Ωρα να οργανωθούμε:

Η αφήγηση συνεχίζεται με ανάμιξη κόμικς (διάλογοι παιδιών) και φωτοκόμικς (όπου εμφανίζονται τα παιδιά σε πραγματικούς χώρους, σύμφωνα με το ενδεικτικό παράδειγμα):

*

Φ. - Εγώ θα ρωτήσω τους αρχαιολόγους στη Νικόπολη αν υπάρχει τέτοια πηγή και θα δοκιμάσω να στριμώξω την αδερφή μου να με πετάξει ως εκεί να δω αν υπάρχει ακόμα. Δεν θα της πω το λόγο, γιατί δεν τα πήγαινε τα αρχαία... στις πανελλαδικές είχε πατώσει...

- Κ. - Πες της πως ακούστηκε ότι θα περάσει από κει ο Ρουβάς...
- Φ. - ...αν βρω τίποτα απομεινάρια από αυλάκια ή όρυγμα θα τραβήξω φωτογραφίες. (Μονολογώντας:) Σιγά που θα υπάρχει όρυγμα· αφού το κείμενο είναι σίγουρα ψεύτικο.
- Α. - Στους αρχαιολόγους θα 'ρθω κι εγώ να τους ρωτήσω για το τμήμα του αγωγού στο Νυμφαίο και θα πάω να ρίξω μια ματιά αν ταιριάζει έστω και λίγο -λέμε τώρα- με το κείμενο. Αν βρω τίποτα θα γυρίσω να σας τα πω.
- Φ. - Τράβα και καμιά φωτογραφία με το κινητό σου.
- Κ. - Κι εγώ θα πεταχτώ ως το αρχαιολογικό μουσείο να πάρω καμιά πληροφορία για τη Νικόπολη και το υδραγωγείο. Θα ψάξω μήπως βρω και τίποτα να κατεβάσω...

*

- Φ. - Λοιπόν: έχω πάθει την πλάκα μου. Να σας δείξω τι βρήκα...
- Α. - Κι εγώ!
- Κ. - Ας πάμε με τη σειρά του κειμένου. Πρώτα ο Φάνης.
- Φ. - Η πηγή που αναφέρει ο Γλαυκίας είναι μια από τις πηγές του ποταμού Λούρου στον Άη-Γιώργη και υπάρχει ακόμα και σήμερα. Σήμερα έχει εκεί νεροσυρμή όπου πλένουν χαλιά και εκτρέφουν γόνο. Να και οι φωτογραφίες:

(Παρεμβάλλονται φωτογραφίες)

ΣΧΕΔΙΟ 3: Η διαδρομή που ακολουθούσε ο αγωγός του υδραγωγείου της Νικόπολης
(κατά DOUKELLIS, DUFAURE & FOUACHE 1995)

-Τι είναι πάλι
αυτό;

-... φωτοτυπία από ένα
βιβλίο των αρχαιολόγων.
Προσέξτε ...

-... κυλάει το νερό
προς τα πάνω;

-Δεν καταλαβαίνεις,
είναι κάτοψη ... από
ψηλά! Στην αρχή, το
νερό κατηφορίζει
βόρεια ... και μετά
στρίβει νότια προς
Νικόπολη.

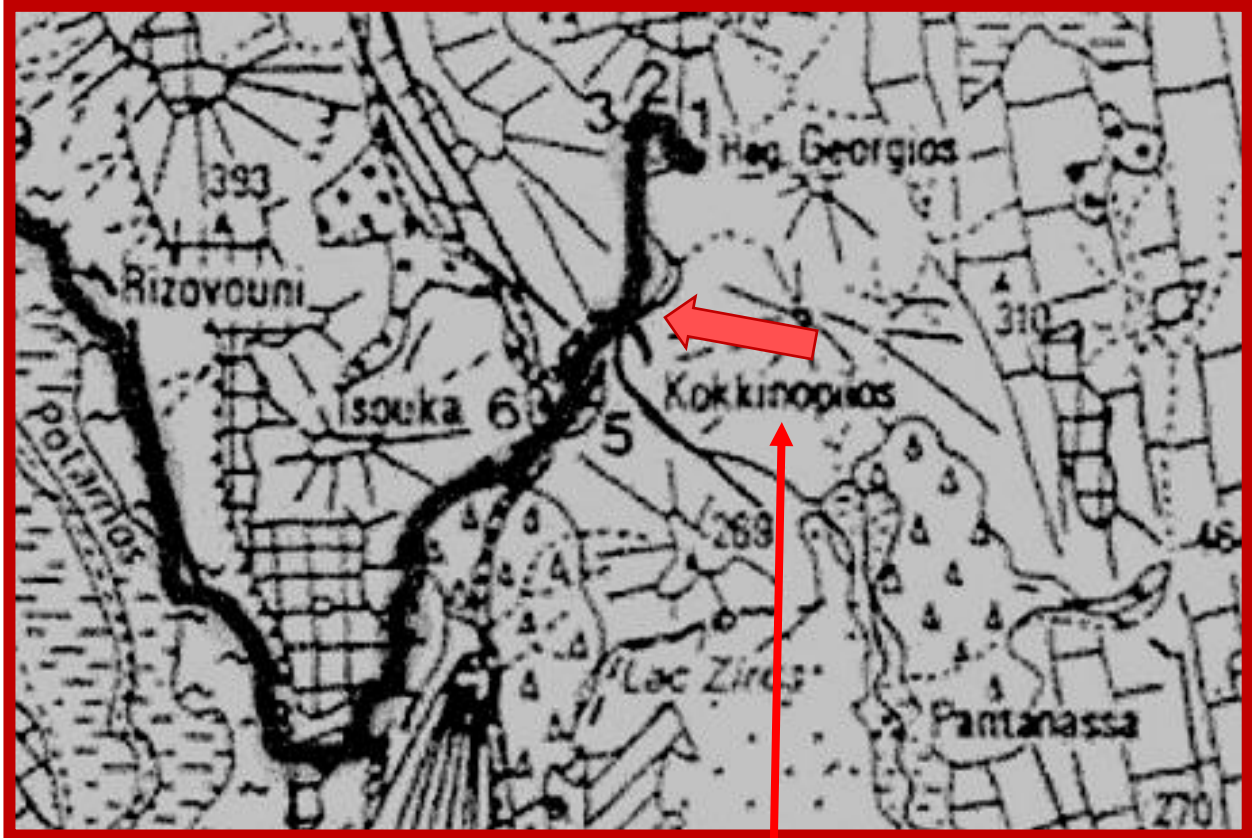
ΣΧΕΔΙΟ 3: Η διαδρομή που ακολουθούσε ο αγωγός του υδραγωγείου της Νικόπολης
(κατά DOUKELLIS, DUFAURE & FOUACHE 1995)

-Το νερό κύλαγε κατηφορικά μέσα σε (πέτρινα; πήλινα;) αυλάκια σε όλη αυτή τη διαδρομή [ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ] για να φτάσει ως το υδραγωγείο της Νικόπολης σε απόσταση 50 χιλιομέτρων!

-Και το πιο παρανοϊκό:

Δείτε το πρώτο μέρος του
αυλακιού σε μεγέθυνση ...

... το νερό της πηγής έφτανε ως εδώ στον Κοκκινόπηλο και για να περάσει στην απέναντι πλευρά του λόφου αποφάσισαν, τι νομίζετε;

Κ. - Λέγε λοιπόν!

Α. - Πολύ απλά... αποφάσισαν να τρυπήσουν το λόφο! Πήγα ως εκεί και ορίστε: το απίστευτο όρυγμα που αναφέρεται στο κείμενο του Γλαυκία. Παιδεύτηκα αρκετά για να το βρω, αλλά τελικά κατάφερα να τραβήξω μερικές φωτογραφίες. Έχει ύψος 1,20 μέτρα και πλάτος 0,75. Το νερό έτρεχε μέσα από το λόφο. Για να καταλάβετε, ένα μόνο τμήμα της σήραγγας που έχει διασωθεί έχει μήκος πάνω από 230 μέτρα! Γερή δουλειά ο Καλλίνικος και οι άλλοι αρχαίοι χτίστες! Ακόμα και η αδερφή μου τα 'παιξε. Δεν πίστευε ότι είχε φτιαχτεί πριν από 2000 χρόνια!

Και προχωρώ:

-δείτε αυτά τα σημεία στο σχεδιάγραμμα: ε λοιπόν, στα σημεία αυτά υπήρχαν χαράδρες και το νερό έπρεπε να περάσει ... απέναντι. Έφτιαξαν λοιπόν στενές γέφυρες, τις πεσσοστοιχίες, με μικρή κατηφορική κλίση και από αυτές το νερό της πηγής πέρναγε απέναντι! Σ' αυτήν εδώ πήγα και τράβηξα φωτογραφίες.

Κ. - Περνούσε κι από κάτω νερό;

Φ. - Άσχετο. Κάτω στην κοιλάδα έτρεχαν τα νερά του Λούρου σύμφωνα με τη φυσική τους ροή. Όμως το δικό μας νερό κύλαγε πεντακάθαρο και κυρilé, σε δικό του αυλάκι στην κορυφή της γέφυρας και με την κλίση που είχαν οι αγωγοί, κατηφόριζε ως το υδραγωγείο της Νικόπολης. Ξεκίναγε από την πηγή που ήταν σε υψόμετρο 100 μ. και έφτανε στην πόλη που ήταν σε υψόμετρο 22 μ.!

["Φιλική" προσέγγιση δυσπρόσιτων εννοιών, αντικειμένων, χώρων: καλλιεργείται στάση εμπιστοσύνης στο επιστημονικό εργαλείο που συχνά μπορεί να είναι μη "φιλικό"]

Α. - Τώρα εγώ! Κοιτάξτε προσεκτικά τη διαδρομή του αγωγού στο σχεδιάγραμμα. Οι αρχαιολόγοι μου εξήγησαν πού μαζευόταν το νερό που έφτανε από την πηγή. Μήπως θυμάστε τότε που είχαμε πάει εκδρομή με την κα Ανθή κοντά στους Μπούφους; και πως η κα Ανθή επέμενε να τους λείει κάπως αλλιώς αντί για Μπούφους;

Φ. - Θες να πεις...

Α. -ότι οι Μπούφοι που δεν μας άρεσαν επειδή ήταν κτήρια τεράστια χωρίς παράθυρα, λέγονταν Νυμφαίο και μέσα ήταν χωρισμένοι σε μικρότερες δεξαμενές όπου συγκεντρωνόταν το νερό του υδραγωγείου κι από κει, με άλλους πέτρινους αγωγούς, κύλαγε στα διάφορα σημεία της πόλης. Πήγαινε σε λουτρά, σε δημόσια κτήρια, σε επαύλεις· δεν τα θυμάμαι τώρα. Τα λέει όλα μέσα σ' αυτό το βιβλίο. Φυσικά το Νυμφαίο που αναφέρει το κείμενο του Γλαυκία, είναι αυτά ακριβώς τα κτήρια.

[Κείμενα από το βιβλίο ΥΠΠΟ]

Λοιπόν, χτες πήγα στους Μπούφους -θέλω να πω στο Νυμφαίο- και τράβηξα μερικές φωτογραφίες που πρέπει να δείτε. Τι λέει το κείμενο για το τελευταίο μέρος της επίσκεψης; (Διαβάζει από τη μετάφραση): πήγαν στο Νυμφαίο όπου

«... αφού εντόπισα το σημείο (τάδε) έκανα σπονδή ρίχνοντας μέσα (στη χαραμάδα κ.λπ.) το δηνάριο που μου είχε χαρίσει ο παππούς μου, ενώ παρακαλούσα τον Άκτιο Απόλλωνα να μου επιτρέψουν οι ελλανοδίκες να πάρω μέρος στα Άκτια που πλησίαζαν, στο αγώνισμα του διαύλου».

Δείτε τώρα αυτήν τη φωτογραφία ...

(οι φωτογραφίες είναι ενδεικτικές. Θα πρέπει να γίνει στοχευμένη φωτογράφιση)

... και τώρα αυτήν, όπου το χέρι μου δείχνει το σημείο όπου ...

Φ. - Γουστάρω... Ρε σεις, λέτε να είναι αληθινό το κείμενο; Πού τις βρήκε ο κύριος όλες αυτές τις αληθινές λεπτομέρειες; Και το νόμισμα; ήταν εκεί το νόμισμα;

Α. - Σιγά που θα στεκόταν εκεί να περιμένει εμάς! Άλλωστε πώς να ψάξω; το «σκάλισμα» μέσα στον αρχαιολογικό χώρο απαγορεύεται αυστηρά...(στην Κ. που χαμογελάει:) Γιατί γελάς; Εσύ θα το 'βρισκες;

Κ. - Λοιπόν να σας πω τι βρήκα εγώ! Πριν φτάσουμε στο νόμισμα. Θυμάστε τη ναυμαχία του Άκτιου και τις πλώρες των караβιών στο μνημείο; Ακούστε:

Η ναυμαχία στο Άκτιο έγινε μεταξύ δύο διεκδικητών του Ρωμαϊκού κράτους: του Οκτάβιου, (που αργότερα ονομάστηκε Καίσαρας Οκταβιανός) ο οποίος ως τότε έλεγχε τη Ρώμη και το δυτικό τμήμα του κράτους, και του Μάρκου Αντώνιου που έλεγχε το ανατολικό τμήμα. Σύμμαχος του Αντώνιου ήταν η ελληνικής καταγωγής βασίλισσα της Αιγύπτου Κλεοπάτρα.

Στις 2 Σεπτ. του 31 π.Χ. τα 360 πλοία του Αντώνιου βγήκαν από τον Αμβρακικό κόλπο και παρατάχτηκαν απέναντι από τα 250 μικρά πλοία του Οκτάβιου. Φαίνεται πως ο πολύ έμπειρος σε ναυμαχίες Οκτάβιος κατάφερε να καθοδηγήσει τελικά τα πλοία του ώστε, σε μικρές ομάδες των τριών ή τεσσάρων, να πλευρίζουν κάποια από τα μεγάλα και δυσκίνητα πλοία του Αντώνιου και η μάχη να συνεχίζεται σώμα με σώμα. Αυτά τα μαθαίνουμε από την περιγραφή του Κάσιου Δίωνα, που την έγραψε 180 χρόνια μετά τη ναυμαχία!

Ο Πλούταρχος, που έγραψε τη δική του περιγραφή μελετώντας κείμενα από την εποχή της ναυμαχίας, δηλαδή περίπου 80 χρόνια μετά τη ναυμαχία (σα να περιγράφαμε σήμερα εμείς οι τρεις την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο), εξιστορεί:

"... Ενώ η ναυμαχία συνεχιζόταν και οι δύο πλευρές έδειχναν να είναι ισόπαλες, ξαφνικά, τα 60 πλοία της Κλεοπάτρας, που ακόμη δεν είχαν πάρει μέρος στη ναυμαχία, σήκωσαν τα πανιά τους και έφυγαν. Μόλις το πήρε είδηση ο Αντώνιος, πάνω στη μάχη, παρατάει τα δικά του πλοία και με ένα πλοίο τρέχει ξοπίσω της!"

A. – Ωραίος αρχηγός! Τους λόγους θα τους συζητήσαν στα ρωμαϊκά πρωινάδικα!

K. - Ο Πλούταρχος ακόμα μας λέει πως οι στρατιώτες του Αντώνιου, μη θέλοντας να πιστέψουν πως ο αρχηγός τους τους παράτησε σύξυλους, συνέχισαν για επτά μέρες να αγωνίζονται (κουράγιο που το είχαν!), ώσπου τελικά αναγκάστηκαν να παραδοθούν στον Οκτάβιο! Ο νικητής Οκτάβιος αποφάσισε τότε, για να θυμούνται τη νίκη του, να ιδρύσει εκεί μια ξεχωριστή πόλη: Τη Νικόπολη! Εκεί έχτισε και το μνημείο Αυγούστου με τις πλώρες των караβιών που είδαμε στην αρχή.

A. - Κοντεύεις να μιλάς σαν τον κύριο. Εμάς όλα αυτά σε τι μας χρειάζονται;

K. - Γιατί ανάμεσα στα μεγάλα έργα που έγιναν για την καινούργια πόλη, ήταν φυσικά και το καταπληκτικό Υδραγωγείο όπου εργάστηκε και ο πατέρας του Γλαυκία. Αλλά και για έναν ακόμη λόγο: φαίνεται πως ανάμεσα στους λεγεωνάριους του Αντώνιου ήταν κι αυτός που συνάντησε τον παππού του Γλαυκία και του έδωσε το νόμισμα.

A. - Κι εσύ πώς το ξέρεις;

K. - Υποθέσεις κάνω (έτσι λένε οι σοβαροί ιστορικοί)! Ακούστε το παρακάτω:

Αυτοί οι λεγεωνάριοι, πριν από τη μάχη, είχαν πληρωθεί με ειδικά δηνάρια, νομίσματα μικρής αξίας. Τότε, με ένα τέτοιο δηνάριο μπορούσε να αγοράσει κανείς ..... Κάποιοι λοιπόν σημερινοί ψαράδες έβγαλαν από το βυθό της θάλασσας κοντά στο Κάστρο και στην παραλία του Παντοκράτορα, ένα αγγείο με τέτοια δηνάρια! Οι αρχαιολόγοι όταν βρίσκουν πολλά μαζεμένα νομίσματα (έστω και μικρής αξίας όπως αυτά) τα ονομάζουν «θησαυρούς». Αυτά λοιπόν ονομάστηκαν ο Θησαυρός του Παντοκράτορα (από το όνομα της παραλίας όπου βρέθηκαν).

Κι επειδή φοβόσασταν πως δεν θα 'χουμε αρκετές φωτογραφίες για την εργασία μας, ορίστε: Δηνάριο από τη μισθοδοσία των λεγεωνάριων του Αντώνιου! Τώρα που μιλάμε το συντηρούν στο αρχαιολογικό μουσείο. Με άφησαν να το πιάσω στο χέρι

μου! Με γάντια φυσικά. Σαν NCSI! Στοίχημα πως ένα ακριβώς ίδιο δηνάριο έκρυψε ο Γλαυκίας στη χαραμάδα που βρήκε ο Αντώνης στο Νυμφαίο!

A. - Ουάου!! Δέκα στα δέκα!

K. - Δεν τελείωσα, σας έχω κι άλλο:

Οι πρώτοι Έλληνες κάτοικοι της Νικόπολης, άρχισαν να μαζεύονται εκεί, προερχόμενοι από τις γύρω μικρές πόλεις. Άλλοι ήρθαν επειδή τους υποχρέωσαν οι Ρωμαίοι κι άλλοι για να επωφεληθούν από τα προνόμια που παραχώρησαν οι Ρωμαίοι στους πολίτες της καινούργιας πόλης.

[Πίνακας προνομίων;]

[Πίνακας γειτονικών, πόλεων και
χάρτης Αμβραία, Κασσιώπη,
Ελάτρια κ.λπ.]

Όπως ήταν φυσικό, κάποιοι απ' αυτούς πρόσθεσαν στο όνομά τους και την καταγωγή τους.

A. - ...Ελατριεύς! Ο παππούς του Γλαυκία ήρθε από την Ελάτρια! Ένας λεγεωνάριος τον πλήρωσε, ποιος ξέρει γιατί, με τέτοια δηνάρια κι αυτός έδωσε ένα στον εγγονό του για δώρο! Τι με κοιτάτε έτσι; Κι εγώ υποθέσεις κάνω...

Φ. - Τι να πω; Κοντεύω πια να πειστώ πως το κείμενο είναι εντελώς αληθινό και ...κάποιοι εξωγήινοι με κεραίες, παρακολουθούσαν το Γλαυκία και με τη χρονομηχανή τους, έφεραν τις πληροφορίες τους στον κύριο!

A. - Ύστερα από όλα αυτά, νομίζω πως έχουμε αφήσει ένα τελευταίο σημείο από το κείμενο που δεν το ψάξαμε καθόλου.

K. - Ποιο;

A. - Ο Γλαυκίας κάνει μια ευχή να τον αφήσουν να πάρει μέρος στους αγώνες των Ακτίων. Λέω να κάνω άλλη μια επίσκεψη στο αρχαιολογικό μουσείο...

*

[Οι πληροφορίες που βρήκε ο Αντώνης για τα Άκτια:

(σελ. 9) (Σοφοπούλου ή ΥΠΠΟ) ...Στους αγώνες αυτούς λάμβαναν μέρος παιδιά (από 13 έως 16 ετών), αγένειοι (από 17 έως 20 ετών) και άνδρες (από 21 ετών και πάνω) σε αντίθεση...

Επίσης για κότινο και για αγωνίσματα (δίαυλος) κ.λπ.]

Πόσο χρονών θα πρέπει να ήταν τότε ο Γλαυκίας; (κάντε μια υπόθεση!)

*

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – Μια βραδινή συνάντηση

Φ. - Γιατί σώνει και καλά τέτοια ώρα; Αν αργήσω για βραδινό θα φωνάζει η μάνα μου.

Κ. - Είναι έκπληξη. Δεν θ' αργήσουμε. Πήγα τις σελίδες που τυπώσαμε για τον πρώτο φάκελο της εργασίας μας και μου τις έδεσαν σε βιβλίο. Θα σας το δείξω αλλά όχι εδώ. Βγείτε πίσω στη βεράντα.

Α. - Στο σκοτάδι;

Κ. - Έχετε μου εμπιστοσύνη.

*

Φ. - Τι είναι αυτό;

Κ. - Είναι αντίγραφο ρωμαϊκού λυχναριού! Πριν δυο χιλιάδες χρόνια, με τέτοια φωτίζονταν το βράδυ στη Νικόπολη. Στο Μουσείο υπάρχουν πολλά, διαφόρων ειδών. Λοιπόν! Παρόμοια λυχνάκια χρησιμοποιούσαν, ακόμα και πριν από εκατό χρόνια, σε χωριά που δεν είχαν ηλεκτρικό.

Η γιαγιά μου μου έδειξε, του έβαλα λάδι και φυτίλι και ορίστε:
(αναπτήρας)

Α. - Φέγγει!

Κ. - Να και ο πρώτος τόμος της εργασίας μας. Πώς σας φαίνεται;

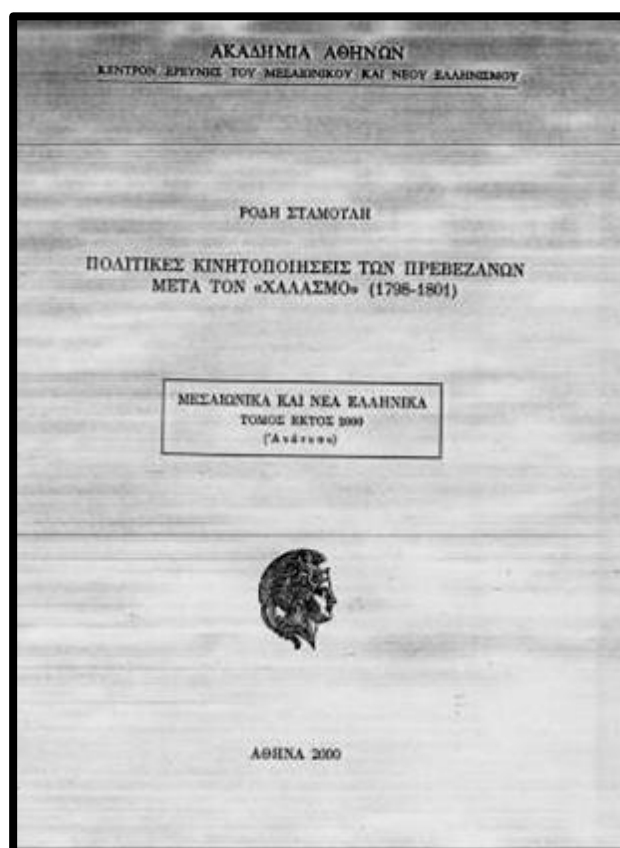
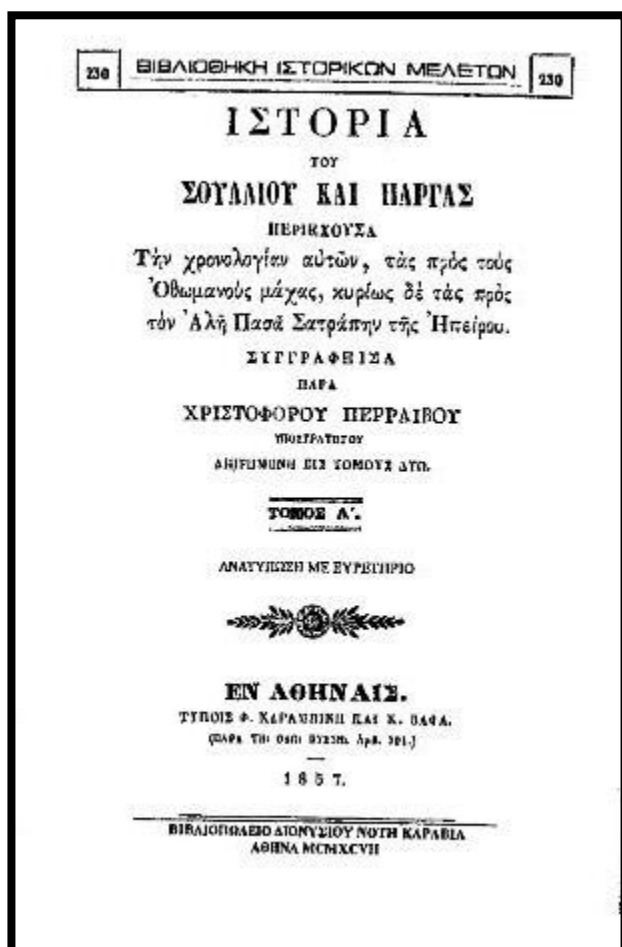
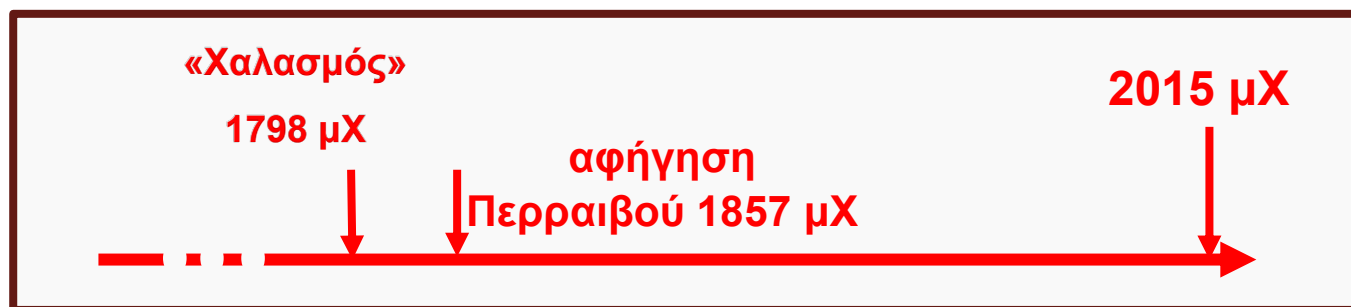
Α. - Τέλειος. Πριν σβήσουμε το λυχνάρι θέλω να κάνω κι εγώ μία ευχή.

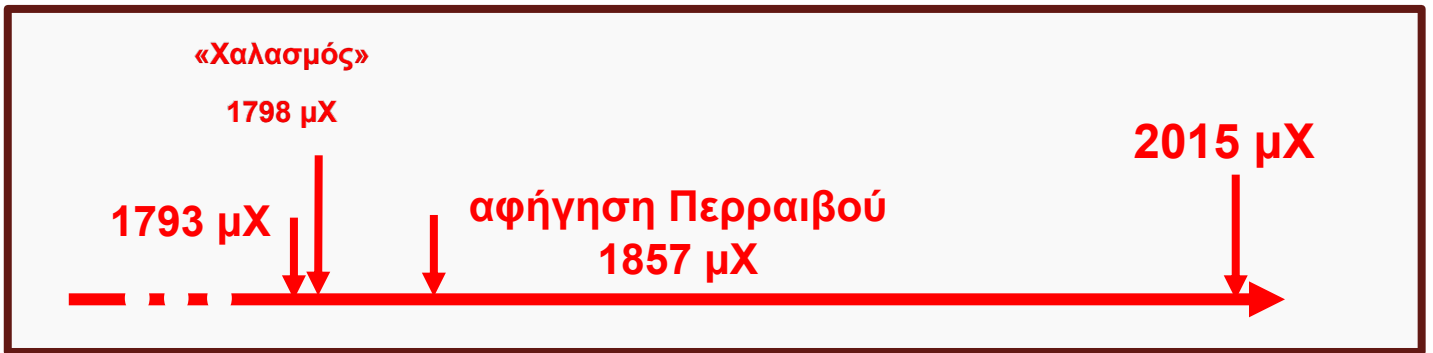
Φ. - Τι ευχή;

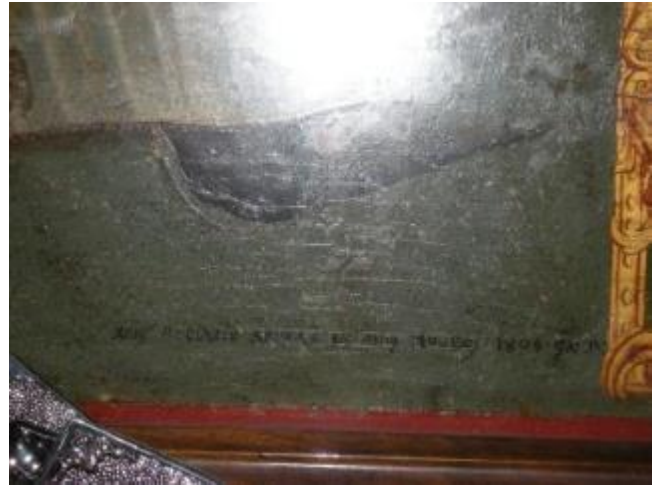
Α. - Να είναι το ίδιο φοβεροί και οι άλλοι δυο φάκελοι!

*

(ΜΟΝΟΝ ΥΛΙΚΟ - ΗΜΙΤΕΛΕΣ)

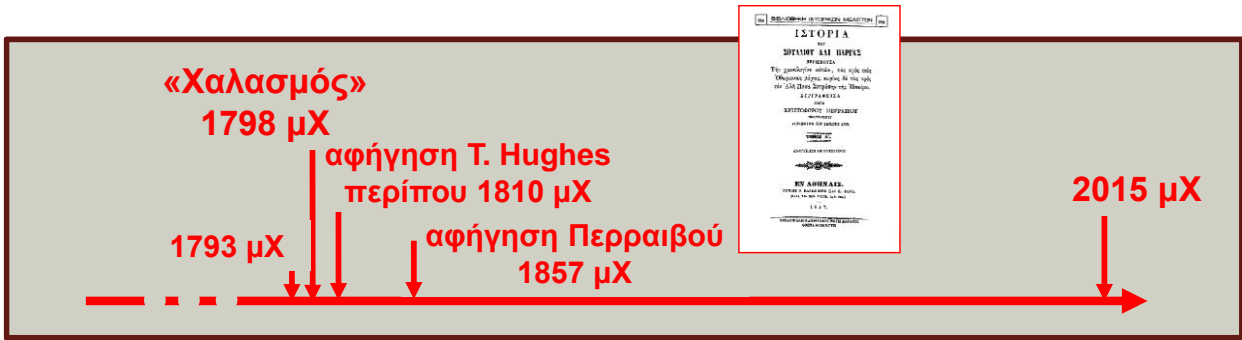

Επιτρέψτε μου μία μικρή παρένθεση σχετική με τον Χαλασμό της Πρέβεζας του 1798, εξαιτίας της παρουσίας εδώ σήμερα του κυρίου Ανδρέα Σαγκβινάτσου, ο οποίος δεν είναι Πρεβεζάνος, αλλά ένας πρόγονός του ήταν κάτι παραπάνω από αληθινός Πρεβεζάνος. Ακούστε μία αφάνταστα ανθρώπινη ιστορία, όπως μας την διασώζει ο άγγλος περιηγητής Thomas Hughes, ο οποίος επισκέφθηκε την Πρέβεζα, λίγα χρόνια μετά τον «Χαλασμό».

«Κάποιος Γεράσιμος Σαγκουινάτσος (Gerassimo Sanguinazzo), από την Ιθάκη, που τύχαινε εκείνη την περίοδο να κατοικεί στη άγια Μαύρα (δηλαδή στη Λευκάδα) μαθαίνοντας ότι ο αδελφός του και ο εξάδελφός του, κάτοικοι και οι δύο της Πρέβεζας, συμπεριλαμβάνονταν στα θύματα του χαλασμού, συγκέντρωσε ένα σημαντικό ποσό και με ένα γρήγορο πλοίο ξεκίνησε για την Πρέβεζα. Εκεί πέφτοντας στα πόδια του Αλή Πασά και προσφέροντάς του ως λύτρα, τα χρήματα που συγκέντρωσε, εξασφάλισε χάρη για τους συγγενείς του από τον τύραννο, ο οποίος είχε την άποψη ότι τα θύματα δεν άξιζαν τον ανθρώπινο οίκτο. Παρόλα αυτά υπεγράφη διαταγή (μπουγιουρντί) για την απελευθέρωσή τους και ο Γεράσιμος αναχώρησε το δυνατό γρηγορότερα για τη Σαλαώρα. Φτάνοντας στο τόπο της εκτέλεσης, διαπίστωσε ότι το θανατηφόρο έργο είχε σχεδόν ολοκληρωθεί και τα ωχρά κεφάλια των αγαπημένων του προσώπων κείτονταν με άλλα τριακόσια σε μια λίμνη αίματος. Δέκα σχεδόν από τους άτυχους Πρεβεζάνους ήταν ακόμη ζωντανοί περιμένοντας τη μοίρα τους, γιατί οι καρποί του γιγαντόσωμου νέγρου δήμιου, ήταν τόσο πρησμένοι από τις αποκεφαλίσσεις ώστε να δυσκολεύεται στη συνέχιση της αιματηρής του υπηρεσίας. Με θαυμαστή ταχύτητα και ψυχραιμία ο Γεράσιμος προχώρησε, έδειξε το μπουγιουρντί και ονόμασε δύο από τους ζωντανούς ακόμη άντρες τους οποίους υπέδειξε, ως τον αδελφό και εξάδελφό του, οι οποίοι του παραδόθηκαν επί τόπου και μεταφέρθηκαν με ασφάλεια στην άγια Μαύρα.»

Υποκλίνομαι στο απόγονο ενός τόσο ψύχραιμου και ψυχικά δυνατού
ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

«Χαλασμός»
1798 μΧ

1793 μΧ

αφήγηση T. Hughes
περίπου 1810 μΧ

αφήγηση Περραιβού
1857 μΧ

2015 μΧ

Ο Μικρός Τεργιανιστής στη Μάχη της Νικοπόλεως

PETIT TAMBOUR AU SIEGE DE NICOPOLIS

*

Καίσαρ δ' ἐθαύμασεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς πολεμίους· ἡ γὰρ ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὀρμουσῶν. καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος, ἀνεῖχε τὰς ἑαυτοῦ περὶ ὀκτῶ στάδια τῶν ἐναντίων ἀφροστώσας. ἕκτη δ' ἦν ὥρα, καὶ πνεύματος αἰρομένου πελαγίου δυσανασχετοῦντες οἱ Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβήν, καὶ τοῖς ὕψει καὶ μεγέθει τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον ἐκίνησαν. ἰδὼν δὲ Καῖσαρ ἤσθη καὶ πρῦμναν ἐκρούσατο τῷ δεξιῷ, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κόλπου καὶ τῶν στενῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι, καὶ περιπλέων εὐήρῃ σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ συμπλέκεσθαι πρὸς τὰς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλιγότητος ἀργᾶς καὶ βραδείας.

Γλαυκίου νεανίσκου ἀφήγησις ἦδε· δυοκαίδεκα ἡμερῶν πρὸ τοῦ τῆς [ὄνομα πηγῆς] ὕδατος ῥεύσαντος τῆ ὑδρορροία κατὰ τὸ καινὸν τῆς Νικοπόλεως ὑδραγωγεῖον, μεθ' ὁδοιπορίας τριῶν ἡμερῶν ἐν τοῖς ὄρεσι, ἦλθον ἐκεῖ ἐγὼ Γλαυκίας μετὰ τοῦ πατρὸς μου, Καλλιμάχου Ἐλατριέως. Κεράσαντες δὲ ἴσως πηγαίου ὕδατος καὶ οἴνου ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀμπέλου, ἐσπείσαμεν ἐν τῇ κενῇ ὑδρορροία τῇ Κελκαία Ἀρτέμιδι, ἵνα τῇ ἐμῇ μητρὶ, ἐπιτόκῳ οὔσῃ, εὐλοχος γένοιτο. Μετὰ ταῦτα, χωρησάντων ἡμῶν ἄχρι τοῦ ὀρύγματος, ἔνθα ὁ ἐμὸς πατὴρ εἵργαστο λατομῶν, ἔδειξέ μοι τὸν τόπον δι' οὗ καταδύεται ὁ ὑδραγωγὸς εἰς τὸ ὄρος, καὶ διηγήσατό μοι τὴν τοῦ ὕδατος ὁδὸν ἀπὸ τῶν ἀψίδων ἄχρι τῆς πόλεως. Μεθ' ὁδοιπορίας τριῶν ἡμερῶν, ὑπεστρέψαμεν εἰς Νικόπολιν, διὰ τοῦ Νυμφαίου τελειώσαντες τὴν περὶ τοῦ ὑδραγωγεῖου ἐπίσκεψιν. Ἀνευρών ἐνταῦθα τὸ... , τὸ ὑπὸ τοῦ πάππου δωρηθέντος δηνάριον ἐνέβαλον, δεόμενος τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος δοῦναι τοὺς ἑλλανοδίκας ἀγωνίσασθαι με δίαυλον ἐν Ἀκτίοις, ἃ ἤγγιζον.